

HAREZM BÖLGESİNDE OĞUZCA

Harezmi Türkçesi 13. yüzyılda Harezmi ile ona bağılı Seyhun ırmağı bölgesinde Karahanlı yazı dili geleneğine bağılı olarak, etnik yapısındaki karma nitelik dolayısıyla aynı zamanda Oğuz-Kıpçak lehçelerinin de etkilerini içine alarak kurulup gelişen bir yazı dilidir. Harezmi bölgesi 11-12. yüzyıllarda iyiden iyiye Türkleşmiş bulunmaktaydı. Siyasî bakımdan kuzeyindeki Altınordu'ya bağılı olan Harezmi'nin dil tarihi açısından taşıdığı önem bir yandan Karahanlı Türkçesinden Çağatay Türkçesine uzanan geçişi sağlarken bir yandan da Oğuz ve Kıpçak unsurlarının yoğunluğu nedeniyle bu lehçelere bağılı yeni yazı dillerinin oluşmasına beşiklik ve kaynaklık etmiş olmasındır. Bu dönemde Oğuzca, öteki yazı dillerinin etkisinde kalma yerine artık kendi varlığını hissedilir derecede ortaya koymuştur. Harezmi Türkçesini temsil eden *Kısasü'l Enbiya*, *Nehcü'l-Feradis* gibi eserler üzerinde etkisini göstermeye başlamıştır. Oğuzcanın bu dönemde yazı dili ürünlerine geçmiş ilk belirtilerini 12-13 yüzyıl eseri olarak kabul edilen Anonim Kur'an Tefsiri'nde buluyoruz. Karahanlı Türkçesinden Harezmi Türkçesine geçiş döneminde yazılan ve Karahanlı Türkçesine daha yakın olan bu eserin sözlük kısmını Borovkov çalışmıştır. Borovkov göre Oğuz-Türkmen geleneğinin 11-14. yüzyıllarda Orta Asya'da çok büyük önem taşıdığına kanaat getirmek için Zemahşerî'nin *Mukaddimetü'l-edep* eserinin bütün nüshalarına bakmak gerekir. Eski Türkçe dönemi için özellikle Orhun, Yenisey yazıtlarında gördüğümüz Oğuzca belirtiler, Harezmi Türkçesi döneminde daha da belirgin bir biçimde ortaya çıkmışlardır. Karahanlı Türkçesinin Harezmi Türkçesine bağlayan ve Harezmi Türkçesini temsil eden önemli eserlerden biri de Nasırüddin Rabguzi tarafından ortaya konan *Kısasü'l Enbiya*'dır. Rabguzi, Oğuzların yerleşik olduğu Ribat bölgesinden gelmektedir.

Yazarın bir Oğuz bölgesinden gelmesi, Harezmi bölgesinin Karahanlı, Kıpçak, Oğuz vb. Türk boylarının birbirine karıştığı bir bölge olması Oğuzca özelliklerin *Kıyasü'l Enbiya* gibi doğrudan doğruya Harezmi Türkçesini temsil eden bir eserde bile yer almasını sağlamaktadır. Harezmi Türkçesinin Oğuz lehçesinin etkisinde kalan önemli eserlerinden biri de Muinü'l Mürid'dir. İslam adındaki bir fıkıh bilgini tarafından Türkmenler için yazılmış dini nitelikte bir eser olan Muinü'l Mürid Oğuz ve Kıpçak Türkçeleri ile yerli ağızların etkisi altında gelişen Harezmi türkçesinde yazılmıştır.

KAYNAK: Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, TDK Yayınları, Ankara, 2013, s.70-75.